

Z kroniki naukowej

KONFERENCJA NAUKOWA Z OKAZJI 30-LECIA UNESCO W LIPSKU

W 30-rocznię utworzenia UNESCO Instytut Studiów Międzynarodowych Uniwersytetu im. Karola Marksa w Lipsku zorganizował konferencję naukową na temat: *30 lat UNESCO. Socjalistyczne i burżuazyjne koncepcje wymiany dóbr kulturalnych, naukowych i informacji między państwami o różnym ustroju społecznym*. Konferencja odbyła się w dniach 20 i 21 września 1976 r. w Lipsku pod patronatem Komitetu d.s. UNESCO Niemieckiej Republiki Demokratycznej.

Tematyka referatów wygłoszonych na konferencji, a także przeprowadzona dyskusja, obejmowała zagadnienia poruszane już na poprzednich, zorganizowanych wspólnie przez Instytut Zachodni i Instytut Studiów Międzynarodowych Uniwersytetu K. Marksa, konferencjach naukowych, które odbyły się w Poznaniu w 1969 i 1973 r. (por. sprawozdania i materiały z tych sesji w „Przeglądzie Zachodnim” nr 5 - 6/1970 i nr 4/1974). Omawiana tu konferencja lipska różniła się jednak od poprzednich spotkań tego typu przede wszystkim zakresem wykraczającym poza granice NRD. Uczestniczyło w niej bowiem ok. 50 przedstawicieli różnych instytucji naukowych i politycznych z ZSRR, Bułgarii, Polski i NRD. Polskę reprezentowali pracownicy Polskiego Komitetu d.s. UNESCO, Polskiego Instytutu Spraw Międzynarodowych, Śląskiego Instytutu Naukowego w Katowicach, Instytutu Śląskiego w Opolu oraz Instytutu Zachodniego w Poznaniu. W skład delegacji tej ostatniej placówki weszli: dyrektor Instytutu Zachodniego prof. dr L. Trzeciakowski, dr M. Boral, dr J. Kulczyk i dr T. S. Wróblewski.

W pierwszym dniu obrad, na posiedzeniu plenarnym, wygłoszone zostały trzy referaty, będące następnie podstawą dyskusji, a mianowicie: prof. dr E. Hexelschneidera (NRD), *Socjalistyczne i burżuazyjne koncepcje wymiany kulturalnej i naukowej a rola UNESCO*; prof. dr G. Cwietkowa (ZSRR), *Współpraca kulturalna ZSRR i USA* oraz referat opracowany w Zakładzie Kultury Instytutu Zachodniego pod kierownictwem doc. dra M. Suchockiego pt. *Międzypaństwowa wymiana kulturalna a działalność UNESCO*.

Prof. Hexelschneider, specjalizujący się w teoretycznych zagadnieniach procesu wymiany kulturalno-naukowej oraz przepływu informacji między państwami o odmiennych systemach społeczno-politycznych, zajął się kwestią roli, jaką odgrywa UNESCO w realizacji współpracy kulturalnej, a zwłaszcza sprawą wypracowania na terenie UNESCO form wymiany, które zaaprobowaliby wszyscy uczestnicy tej rozgałęzionej i skomplikowanej formy współistnienia państw o różnych ustrojach społecznych. Wywody prof. Hexelschneidera miały szerszy aspekt i odnosić się mogą nie tylko do zawężonych zagadnień wymiany kulturalnej i naukowej ale w ogóle do teoretycznych i ideowych kwestii problemu współistnienia jako istotnego elementu współczesnej polityki światowej.

Referat prof. Cwietkowa z Uniwersytetu im. Tarasa Szewczenki (Kijów) omawiał zagadnienia wymiany kulturalnej między państwami o różnych ustrojach

na przykładzie dwóch największych krajów obu światowych systemów polityczno-społecznych — ZSRR i USA. W odróżnieniu od teoretycznych rozważań prof. Hexelschneidera, prof. Cwiętkow koncentrował się na praktyce stosunków kulturalnych między państwami o różnych ustrojach oraz na kwestii wypracowania właściwej płaszczyzny takich stosunków, pomagającej w rozwijaniu wszechstronnych relacji międzypaństwowych.

Referat przedstawiony przez Zakład Kultury Instytutu Zachodniego rozważał problem ujęty w tytule w trzech aspektach: teoretycznym (rozdział I pt. *Zasadnicze ukierunkowanie międzypaństwowej wymiany kulturalnej*), programowym (rozdział II pt. *Zasadnicze ukierunkowania międzypaństwowej wymiany kulturalnej w konstytucji UNESCO* oraz rozdział III *Cele i funkcje sformułowane w konstytucji UNESCO a problematyka kulturalna w Akcie Końcowym Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie*), praktycznym (rozdział IV pt. *Zasadnicze ukierunkowanie działalności UNESCO na przykładzie współpracy z PRL*).

Za szczególnie wartościową część referatu Zakładu Kultury IZ uznano teoretyczne wywody zawarte w rozdziale I i II, a będące dziełem zmarłego w październiku 1976 r. kierownika Zakładu Kultury doc. dra M. Suchockiego, który rozważane problemy omówił w szerokim kontekście filozoficznym, ideologicznym, politycznym i życia kulturalnego.

Dyskusja odbywała się w ramach dwóch sekcji: pierwsza zajmowała się problemem — *Wymiana kulturalna i naukowa oraz walka ideologiczna*, zaś druga — *Podstawowe problemy działalności UNESCO, zwłaszcza w dziedzinie informacji i kształcenia*.

W spotkaniach sekcji I uczestniczyło 36 osób, a dyskusja koncentrowała się wokół następujących problemów:

1. Różne aspekty współzależności między procesami pokojowego współistnienia i walki ideologicznej między odmiennymi systemami polityczno-społecznymi;
2. Krytyka burżuazyjnych teorii dotyczących wymiany kulturalnej, naukowej oraz przepływu i wymiany informacji;
3. Teoretyczne i praktyczne problemy międzypaństwowej wymiany kulturalnej;
4. Problemy współpracy w zakresie szkolnictwa wyższego i sportu oraz ich znaczenie dla współczesnej walki ideologicznej.

Dyskusja dotycząca tych zagadnień była, jak to stwierdzono w sprawozdaniu z obrad sekcji, „wyrazem pełnej zgodności poglądów co do potrzeby teoretycznego i ideologicznego pogłębienia socjalistycznej postawy wobec problemu wymiany dóbr duchowych między państwami o różnych ustrojach społecznych oraz zwalczania burżuazyjnych interpretacji tych kwestii”. W czasie obrad sekcji I głos zabierali m.in. przedstawiciel Instytutu Zachodniego: dyrektor Instytutu prof. L. Trzeciakowski i dr M. Boral. Prof. L. Trzeciakowski zajął się ogólnymi problemami, współistnienia, wskazując na potrzebę wszechstronnego rozpatrywania tych zagadnień w badaniach prowadzonych w krajach socjalistycznych. Dr. M. Boral rozwinęła temat *Współpracy kulturalnej Polski z państwami kapitalistycznymi po KBWE*. Jak stwierdzono w sprawozdaniu z obrad tej sekcji, „dla uczestników dyskusji z NRD szczególnie interesującym i satysfakcjonującym był fakt, iż obecni na konferencji przedstawiciele bratnich krajów socjalistycznych reprezentują podobne lub bardzo zbliżone do reprezentantów NRD poglądy w zakresie teoretycznego traktowania dyskusowanych problemów oraz praktycznych wniosków”. Wysoko oceniono również ilość i znaczenie informacji podanych w trakcie dyskusji, które „zwróciły uwagę zebranych na szereg nowych, często niedocenionych faktów z dziedziny stosunków kulturalnych między państwami o różnych systemach polityczno-społecznych, mających duże znaczenie dla prac naukowych temu zagadnieniu poświęconych”.

W obradach sekcji II konferencji uczestniczyło 21 osób. Dyskusja dotyczyła następujących zagadnień:

1. Problemy informacji;
2. Zagadnienia kształcenia;
3. Prawne problemy UNESCO.

Odnośnie do pierwszego kompleksu zagadnień omówiono kolejno: ogólną problematykę informacji, zwłaszcza zaś sprawy wymiany informacji i charakteru prawnego międzypaństwowych stosunków w tej dziedzinie. Uznano, że problematykę tę rozważać można jedynie w ścisłym związku z aspektami ekonomicznymi, wpływającymi ze stosunków własności, a także przy uwzględnieniu technicznego rozwoju narodowych systemów środków przekazu. W czasie obrad sekcji II dokonano krytyki burżuazyjnych haseł swobodnego przepływu informacji, poddając przy tym ocenie nowe aspekty działalności UNESCO w dziedzinie informacji, która ukierunkowana jest na przezwycięzenie międzynarodowego braku równowagi w zakresie rozpowszechniania informacji. Ważnym momentem tych rozważań było zwrócenie uwagi na podstawowe znaczenie treści informacji, w tej bowiem dziedzinie szczególnie jaskrawo uwidacznia się brak względnie niejasność odpowiednich ustaleń prawnych. Treść informacji nierozzerwalnie wiąże się z panującą w danym kraju ideologią, toteż kwestia ustaleń dotyczących treści materiałów podawanych przez środki masowego przekazu powinna stanąć w centrum uwagi odpowiednich czynników politycznych i prawodawczych. Kodyfikacja prawna tych zagadnień mogłaby stać się aktywnym instrumentem polityczno-prawnym oddziałującym na środki i metody walki ideologicznej oraz tworzącym podstawy dla międzypaństwowej współpracy w tej dziedzinie. Szczególną wagę należy przywiązywać do deklaracji dotyczącej roli środków masowego przekazu wniesionej na forum XIX Konferencji Ogólnej UNESCO, ponieważ jest to pierwsza poważniejsza próba ustalenia reguł prawnych w zakresie informacji. W pracach kodyfikacyjnych tego typu, poza ustaleniem podstawowych zasad prawnych, występuje także problem odpowiedzialności czynników państwowych i prawodawczych za treść rozpowszechnianych informacji.

W drugim omawianym zakresie problemowym, a mianowicie w kwestii kształcenia, w centrum uwagi znalazło się zagadnienie rewizji treści podręczników szkolnych. Ogólną ocenę wyników pracy komisji podręczników Polski i RFN przedstawił w dyskusji pracownik Śląskiego Instytutu Naukowego w Katowicach dr Mura, zwracając uwagę na pozytywne rezultaty tej działalności, a mianowicie opracowanie odpowiednich zaleceń, napotykających jednak na poważne przeszkody w trakcie ich wcielania w życie w RFN. Inni dyskutanci podkreślili wagę historycznych aspektów zaleceń podręcznikowych oraz możliwość przyjęcia kompromisowych ocen określonych faktów historycznych. Krytyczne stanowisko zajęto wobec utrudnień realizacji zaleceń komisji polsko-zachodnoniemieckiej wynikających z ogólnej atmosfery politycznej w RFN oraz z trudności proceduralnych. Omówiono także problem ideału wychowania jednostki oraz socjalistyczną i burżuazyjną koncepcję miejsca człowieka w społeczeństwie. Problemem tym zajął się doc. dr M. Suchocki, w przedstawionym komunikacie pt. *Koncepcja człowieka jako podstawowy czynnik w kształtowaniu międzypaństwowej wymiany kulturalnej*. Autor scharakteryzował burżuazyjną i socjalistyczną koncepcję człowieka, jego wychowania i miejsca w świecie, a także sformułowane w konstytucji UNESCO ujęcie tych zagadnień, będące podstawą dla realizowanego przez instytucję programu międzypaństwowej polityki kulturalnej. Wypowiedź ta spotkała się z wysoką oceną uczestników spotkania lipskiego. Inne głosy dyskusji dotyczyły szczegółowych wycinków prac UNESCO, m. in. działalności tej organizacji w zakresie badań kultur słowiańskich. Kwestią tą zajął się oddzielnie dr T. S. Wróblewski omawiając przykłady takich

prac, a zwłaszcza sympozja poświęcone kulturze Słowiańszczyzny organizowane przez UNESCO. Podkreślono, że ta akcja UNESCO jest realizacją postulatu zbliżenia opinii światowej kultur różnych kręgów etnicznych, zwłaszcza zaś tych, które nieproporcjonalnie do swego znaczenia w świecie były przez długi czas niedoceniane, a nawet wręcz nie zauważane. Inni dyskutanci zajęli się pracami kodyfikacyjnymi w zakresie organizacji nauki w różnych krajach, wymierzonymi przeciw rasizmowi i apartheidowi.

Problemy prawne UNESCO — trzeci zakres tematyczny obrad sekcji II — rozpatrywane były w aspekcie szczególnej efektywności podstawowych zasad prawnych zawartych w Karcie ONZ, a dotyczących stosunków międzypaństwowych. Mimo poczynienia pierwszych kroków w kierunku ustaleń prawnych w zakresie przepisów regulujących zagadnienia łączności i wymiany informacji, wszystko wskazuje na to, że przebieg ich realizacji będzie procesem długim i skomplikowanym. W związku z postawioną kwestią ustaleń prawnych dotyczących łączności, poddanych pod dyskusję przez UNESCO, wyrażono w trakcie obrad wątpliwość, czy takie ustalenia są w ogóle możliwe do przeprowadzenia oraz omówiono problem przekształcenia zasad prawa międzynarodowego w tym zakresie stosunków między państwami w zasady prawa wewnątrzpaństwowego. Także tutaj zaakcentowano szczególne znaczenie odpowiedzialności państw za realizowaną przez nie politykę w dziedzinie wymiany zagranicznej.

Kolejni dyskutanci w sekcji II zajmowali się charakterem prawnym określonych rezolucji i deklaracji UNESCO oraz szczegółowymi pracami kodyfikacyjnymi w różnych dziedzinach działalności tej organizacji. Uczestnicy dyskusji wyrazili również przekonanie, że nauki społeczne w zbyt małym stopniu zajmują się zagadnieniem stosunków kulturalnych, jako dziedziną relacji międzypaństwowych, oraz że należy dążyć do ich rozwijania w jak najszerszym zakresie na obszarze państw socjalistycznych.

Tadeusz Seweryn Wróblewski

